

SIVUAURINKO

ILMAKEHÄN VALOILMIÖT/Halot
Toim. Marko Pekkola

LOPPUVUODEN HALOT

Marras-joulukuun kausi sujui sangen ristiriitaisissa merkeissä. Useimmilla havaitsijoilla marraskuu näytti heikompaa kuin joulukuun, mutta lukusuhteet vaihtelevat kohtalaisen paljon ja muutama selvä poikkeuskin löytyy joukosta. Aktiivisimmat marraskuun luvut tähän asti raportoitujen havaintojen lomasta olivat 10:n (±1) halopäivän/yön luokkaa ja joulukuussa vastaavasti 16-17 halopäivää/yötä. Yhtään multihaloa ei ole raportoitu koko kahden kuukauden jaksolta (!). Sensijaan jotain epäilemättä erinomaisen hämmäntävää tapahtui 5-7.12 viikonlopun ja alkuviiikon varrella. Viimeksi mainitulle on omistettu pitkin alustukseen pari seuraavaa sivua - perässä seuraa muu halokatsaus.

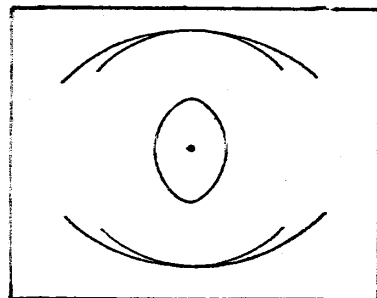
SADUT, TARUT, UFOT JA HISSINKIN HALO

Ensimmäiseksi se ryhtyi kummittelemaan halokorttisarjassa. Hollantilaisten sää- ja valoilmioharrastajien "Onweders, Optische Verschijnselen enz. in Nederland" vuosikirjan osasta 1901 kopioituna tämä ikäänkuin huolimattoman havaitsijan vääristämä 8° renkaan ei-näköispainos herätti tiettyä aiheellista huvittuneisuutta halopiireissä. Muistan mm. hyvin miten suuret halo-asiantuntijat Pekkola & Riikonen kokoontuivat edellä mainitun kesämökille ja saunomisen jälkeen yöpilviaikaa odotellessaan naureskelivat hra Hissinkin taannoiselle "havainnolle". Jotta SAur:in lukijatkin pääsisivät tästä paremmin osallisiksi, ikuis-tan oheen kyseisen pahamaineisen havainnon, joka tuota pikaa ilmoille tulonsa jälkeen päättyi väjäämättä tällä vuosisadalla julkaistujen valoilmioopusten "kyseenalaisia juttuja" osastoille.

28.6.1901

Paikkakunta: Zutfen,

Havaitsija: Hissink

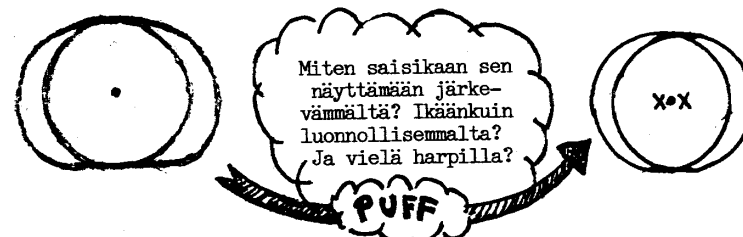

Kun unohdamme täysin järjellisiltä näyttävät 22° renkaan ja 22° sivuavat, niin jäljelle jäävän kummallisen kiumuran pystyeliptisten ominaisuuksien ilmoitettakoon olleen: Pysty akseli 10½ ja vaaka-akseli 8½ astetta (eräs lähde tosin ilmoittaa vaaka-akselille ristiriitaisesti 7½°). 22° sivuavien tutun vaakaellipsin ja tämän lisäksi halohistoriallisissa opuksissa esiintyy vankan tiheästi kolmaskin ellipsihahmo. Tämä niinikään oheen tallennettu "22° rengas-22° sivuavat harpilla" luomus on hyvin tunnettu ja myös hyvin ymmärrettävä harha. Se saadaan parhaiten aikaiseksi reseptillä, johon tarvitaan kokematon havaitsija, joka näkee liikaa haloja yhden päivän sisällä, ja joka sittemmin

Taivaalla alunperin

(piilokysymys)

kaavakkeella

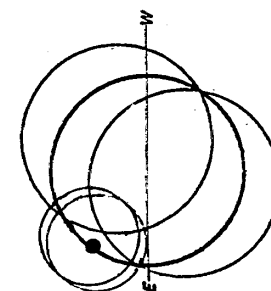
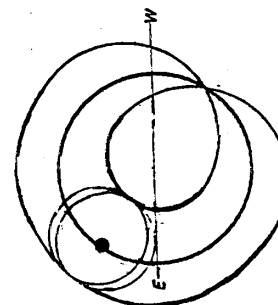

istuu erinäisten viikkojen jälkeen työpöytänsä ääreen muistelemaan minkälainen se viime kevään suuri halonäytelmä oli (samalla piirrellen hajamielisiä harppikaaria paperille). Tästä aiheesta pidin pitkän ja ainakin omasta mielestäni onnistuneen esitelmän Cygnus-87:llä. Ainakaan toistaiseksi mitään tällaista ei olekaan suomalaisten lomakkeille ilmaantunut, mistä voidaan olla kaikki kiitollisia.

Tätä edellä kuvattua suurelta osin tiedostamatonta työskentelytyyliä voidaan kutsua TÄYDELLISTÄMISEKSI. Sitä esiintyy aina, kun taivaalla esiintyvät luonnolliset luonnonilmiot, jotka tarkalleen ottaen eivät olekaan täydellisiä ympyröitä, täydellisiä suoria viivoja, saatikka täydellisiä ympyränkaaria, esitetään kaikkea huolimatta juuri nimenomaan sellaisina. Vakuuttavana esimerkinä tarkasteltakoon lopuksi vielä sitä brutaalin väkivaltaista tapaa, jolla muuan Meriwether Kentucky:sta USA:sta käsitteli Wegenerin vasta-aurinkokaaria, kun hänen näköjään aivan välttämättä piti päästä esittämään ne harppinsa avulla. Näin sitä osattiin jo vuonna 1825:

Wegenerit teorian mukaan samassa halotilanteessa:

Wegenerit havaitsija Meriwetherin jäljiltä:

Nämä terävät hampaat eivät kuitenkaan pure Hissinkiin. Sillä mikä ihmeen harhamekanismi olisi voinut tarjota säännöllisen siistin ihan yksikseen omalla lähialueellaan esiintyvät kiltin 8° renkaan ihme-ellipsiksi? Tätä kysymystä ei esitetty.

Seuraava Hissink-huhu ilmoitettiin ilmoille, kun alankomaalaisten vetäjä kertoi elokuisessa kirjeessään, listatessaan järjes-

telmällisesti heidän harvinaisuuksiinsa, että Hissink oli nähty toistamiseen erään harrastelijan toimesta vuonna 1977. Nyt Kuu (Hissinkillä se oli Auringon ympärillä) ja mitat: 10° pystyakseli ja 4° vaak akseli. Tarkempia tietoja ei sitten ollutkaan - vain kyynisrealistinen loppukommentti: "Sen havaitsija ei ottanut valokuvia". Tämä toinen mahdollinen havainto jäi vaille sen kummempaa huomiota.

Sitten itse asiaan. Nauru hyytyi lopullisesti 8.12. tiistaina, kun Timo Kinnunen soitti ja kyseli langan päässä "kommenttia eilisiltäisestä" - "Mistä eilisiltäisestä sinä oikein puhut?!"...

Jätin viime viikon lopulla artikkelin Hissinkin halosta T+A:n huhtikuun alun numeroon. Tähdellinen avaruus saa tiettävästi kunnian julkaista ensimmäiset valokuvat Hissinkin halosta, kunnes tiedon levittäessä, pöytälaatikoista mahdollisesti toisin todistetaan. Päällekkäisyyden välttämiseksi saatte periaatteessa lukea loput sieltä, mutta todettakoon kuitenkin ranskalaisilla viivoilla seuraavat tapauksen ydinkohdat;

-Esa ja Timo Kinnunen havaitsivat ja valokuvasivat pystyellipsin muotoisen halon Kuun ympärillä Helsingin taivaalla 7-8.12. klo 21.50-22.10. Valokuvat onnistuivat ja niiden taso parani entisestäänhalon näkymisen kannalta, kun Matti Martikainen suoritti laboratoriossa paremmat vedokset.

-Ilmiön näki Espoon puolelta samaan aikaan visuaalisesti myös Markku Nousiainen, muttei tehnyt havaintoa luullessaan ilmiötä erikoiseksi kehäksi.

-Vanha halokettu Bravais on esittänyt jo vuonna 1845 kirjassaan "Sur les Halos" lyhyesti teoriansa, että voisilla olla olemassa elliptinen pieni halo. Teoria ei välttämättä ole lainkaan vakuuttava, mutta kuumeisen etsinnän jälkeen sellainen on löytynyt.

-Teorian mukaan Hissink on laattamaisen pyramidikiteen aiheuttama ja on siten harv. aurinkokeskisten renkaiden sukulainen.

-Edellistä varmistaa huikkeen hyvin se, että 5-6.12. Helsingissä nähtiin taas 8° ja 18° renkaat Kuun ympärillä lyhyen aikaa.

-Teorian mukaan Hissink käyttäytyy virkistävän erikoisesti Auringon korkeuskulman vaihtelun suhteen: Matalalla se on hyvin kapea pystysoikio - korkeammalla se lähestyy pikku hiljaa vaak akseliltaan pullistuen täydellistä 5° rengasta.

-Havainnot tukevat edellistä. Vuoden 1977 jutusta vain puuttuu korkeuskulma - ilmiö on siinä soikein, joten korkeuden pitäisi olla selvästi matalin.

Hissinkin harvinaisuus-yleisyys sijainnista en lähde esittämään tarkkoja arvauksia. Aika näyttää. Erittäin oireellista on kuitenkin se, että ilmiö on nähty Kuulla peräti kahdesti kolmesta esiintymästään! Tämä merkitsee joka tapauksessa sitä että se on näkynyt Auringolla huomattavasti useampia kertoja. Nämä ovat jääneet näkemättä, johon looginen syykin on selvä: Auringon mieleton läheisyys. Jo 8° renkaankin tuppaa helposti hehkon vuoksi, puhumattakaan 5° tuntumissa pysyttelevästä himmeästä renkaasta, jossa kertaakaan ei ole vielä nähty muuta kuin valkeaa väriä! Voikin olla että Hissinkistä alkaa tippua seuraavina vuosina havaintoja enemmänkin tiedon levittäessä. Itseasiassa jo lähiaikoina, jos sillä pyramidikite-ilmionä on samanlaisia taipumuksia parvi esiintymiseen kuin nk. harv. aurinkokeskeisillä renkailla.

LOPUT MARRAS-JOULU KATSAUKSESTA

Ohessa vielä Hissink-täräystä lukuunottamatta muutoin kovin rauhanomaisesti kulunut loppuvuosi.

6-7.11. ESPOO

Hieman tavanomaista parempi Kuun halo Markku Nousiainen Es-poossa. Tavanomaisten lisäksi erikoisesti 90° pituinen pätkä horisonttirengasta vastapuolen taivaalla.

8.11. SIUNTIO (nurmikko...)

Jukka Ruoskanen raportoi mahtavasta kuura-display:stä, jossa maan kamara esitti sekä 22° renkaan, että 46° renkaan (joista jälkimmäisen leveysarvio oli noin 1m). Minnaertin "hyperbelejä".

9.11. LIMINKA CITY

Ennätysmäinen pilarin näkyminen Auringonlaskun jälkeen. Auringon poistui kuvioista klo 15.34 - Apil oli ilmeisesti huomattavasti tästä aiheesta eri mieltä ja oli näkyvissä vielä seuraavat 21 minuuttia. Oma ennätykseni tästä aiheesta on keskikävältä-87, jolloin seurasin niinikään pilaria virallisen Auringonlaskun jälkeen 20 ja ½ minuuttia. Häikäisevän lähellä olevia arvoja. Kokeilkaapa muutkin - niin saame lisää vertailuaitoja. Ismo Luukkosen ja MP:n lukujen lisäksi.

MUUTAMIA JÄÄSUMUN TULOAIKOJA (?)

8-9.11. Illo	T.Hankamäki	[Kiistaton juttu. Kauk. metsän eteen pilari ja vielä submoon]
25.11. Kontiolahti	J.Holopainen	
	Espoo	"Low halo"
7.12. Siuntio	J.Ruoskanen	
	Helsinki	M.Pekkola & V.Mäkelä
7-8.12. Helsinki	T.Kinnunen	
	Kuopio	T.Nousiainen
Välillä jäi lisäksi puuttumaan		
24.11. Liminka	I.Luukkonen	

5-6.12. HELSINKI & SIUNTIO & ILLO

Mm. ylläolevilla paikkakunnilla tavallista hieman parempi halo Kuulla. Helsingissä itseasiassa selvätkin parempi, sillä maksimissa näytelmään kuului lyhytaikaisesti himmeät 8° ja 18° renkaat ja pilvityyppi oli samaa outoa röpelöä, jota on totuttu aurinkokeskisten renkaiden yhteydessä näkemään. Havaitsijoina Mäkelä & Pekkola, jotka havaitsivat yllättävää efektiä ensin yhdessä Vallilasta käsin ja sittemmin erikseen. 8 ja 18 näkyvissä parikymmentä minuuttia klo 23 kieppeillä.

28.12. SIUNTIO & ILLO

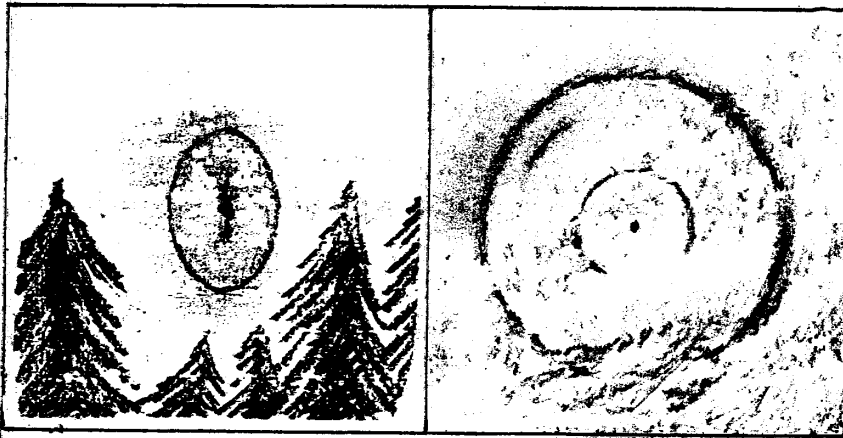
Häikäisevän yksimieliset havainnot Jukka Ruoskaselta Siuntiossa ja Teemu Hankamäeltä Illost. JR:lla k. 0-1 SAurit, joista vasen 5° pituinen yläpilvessä. TH:llä vastaavasti 0 SAurit (pituudet 3 ja 4°) niinikään tietysti yläpilvessä, ja varustetuna gastronomisella kommentilla "Kirkas! Voisi vaikka syödä!" Joulukuussa nähtiin siellä täällä myös 0-luokan pilareita.

JÄÄSUMU-ONGELMIA?

Jääsumuajan jälleen leijaillessa ympärillemme, saapuu kaavakkeille jokavuotisen täsmällisesti synty-sarakkeeseen epätasallisia merkintöjä. Näitä ovat mm. suositut Jääs? Cs? Jääs/Cs? ja vähemmän käytetyt Keskihalo? Sc? Sc/Jääs, Jääs/Sc taikkapa lyhyen ytimekkäästi "?". En aio heittäytyä tuskaantuneen komentelevaksi vaatien näiden poistumista, päinvastoin - ymmärrän tilannetta, sillä sijoittelen itsekin näitä tiheään kaavakkeille ni kun huomaan jääneeni epävarmaksi syntyolosuhteiden suhteen. Toivoisinkin vain, että havaitsijakunta ottaisi nämä ongelmat vakavasti. Olkaa tarkkoina miettiessänne onko halo yläpilvi vai kenties jääsumu-halo - vaiko kenties jotain kirjaimellisesti väliä. Joka vuosi tulee selviä ristiriitaisuuksia ilmi - pahimmissa saman kaupungin seitsemästä liikkeellä olleesta havaitsijasta 3 raportoi yläpilvihalon (Cs, Ci, Ci fib), 1 ei mitään, 1 keskihalon ja 2 jääsumua! Mitähän mieltä meteorologit olisivat tällaisesta mikrokosmisesta ihmeestä? Olkaa tarkkoina, ja vilkaiskaa tarvittaessa vanhoja sepustuksia näiden tunnistamisesta UMI 6/85.

Havainnot seuraavaan UMI:in 10.3.1988 mennessä.

Markku Nousiainen piirros Hissinkin halosta ja oikealla Markko Pekkolan piirros paria päivää aiemmin 5-6.12 näkyneestä näytelmästä, jossa kuulla oli 8° ja 18° renkaat. Molemmat pääkaupunkiseudulla havaittuja näytelmiä.

PARHELIA / Halo subsection by Markko Pekkola

November and December passed by with comparatively weak haloactivity. No remarkably complex displays were reported. However on the 7th of Dec an elliptical halo was seen surrounding the moon. This has been earlier referred by netherlandians as the "halo of Hissink", according to Mr. Hissink who was probably the first to record in 1901. Photographs, that confirm the existence of this halo, will be published in April's issue of "Tähdet ja Avaruus" magazine.

KORONA

ILMAKEHÄN VALOILMIÖT/Revontulet
Toim. Ismo Luukkonen

REVONTULET LOKA-, MARRASKUUN

havaitsija	lyhenne	hav.	paikka	leveys	pituus
Petri Honkanen	HON	4	Nastola	61.0°N	26.0°E
Pauli Hukkanen	HUK	5	Kiuruvesi	63.6	26.4
Ismo Luukkonen	LUU	5	Liminka	64.8	25.4
Veikko Mäkelä	MÄK	2	Kirkkonummi	60.2	24.4
			Helsinki	60.3	25.0
Markku Nousiainen	NOU	2	Kirkkonummi	60.2	24.4
			Helsinki	60.2	25.0
Marko Riikonen	RII	3	Joensuu	62.6	29.7
Markku Ruonala	RUO	9	Kemi	65.7	24.6
Jukka Ruoskanen	RUJ	4	Siuntio as.	60.1	24.2
Leo Wikholm	WIK	2	Helsinki	60.2	25.1

table 1: observers, their abbreviations, numbers of observations and locations

night	HA	RA	SA	R	V	N	MA	fa	c	a	p	b	c	obs.	notes
	HB	RB	SB		P	G	MB	FB							
OCT															
01/02	X	B		2	P			B		a	p	3	c	HUK LUU RUO	
03/04	A	B		3	V		B		X	A?		3	ce	5 observers	
04/05				3								2	c	RII	
09/10		B								a		2	c	RUO	
10/11		B					B			a		2	c	HON	
11/12	X	X		3	V?	G	B	B	X	a		3	ce	LUU RUJ	
14/15	X	B		2		G	B	B	X	A		3	bc	LUU	
26/27	B			2			B			a		3	c	HON	
27/28	A	B		2		N	B			a	p	3	ce	HON HUK RUJ	
28/29		B?		2						a		3	c	HUK	
29/30						N						2	c	RUO	
														clouds	
NOV															
02/03	X	B		3	X	G	B			A	p	3	bcdf	HON RUO	
03/04	X	X	B	3	X	G	X	X	X	A		4	abc	7 observers	
04/05	A											2	c	RUO	
05/06	A											2	c	RII RUO	
09/10		B								a		3	c	RUO	
12/13		B			X					a		3	bc	RUO	
24/25		B?								a		1	c	HUK	
26/27		B		3			B			a		3	c	LUU	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		

table 2: aurorae in October and November. Columns 1-9: structure and quality of the observed forms; column 10: activity (a=some, A=much); 11: pulsating; 12: brightness (1=weak, 4=strong); 13: colour classes.